

Litteratur

TOMMY HANSSON:

En myt avslöjas

Den marxistiska ideologin har sedan mitten av 1960-talet svept över den västliga världen i olika former, och dess inflytande i massmedia och läroanstalter har varit betydande. Detta har skett samtidigt som marxismen – i förening med leninismen – kommit att få allt större betydelse som statsbärande ideologi i den sk tredje världen.

Det är givetvis inte en dag för tidigt, att allt fler desillusionerade intellektuella, med Frankrikes "nya filosofer" i spetsen, börjat ifrågasätta hela det marxistiska systembygget. Få Marx-kritiker har dock trängt så djupt ner i sina analyser som Tage Lindbom. 1977 utkom hans mest komprimerade bok i ämnet, "Myt i verkligheten – En studie i marxism" (Pro Veritate).

Liksom Frankrikes Marx-stormare har den något äldre Tage Lindbom ett förflutet som socialist. Efter att under flera år ha varit "rörelsen" trogen och chef för Arbetarrörelsens arkiv insåg han SAP:s dilemma: Betoningen av det materialistiska hindrade den andliga utvecklingen och öppnade vägen för en alltmer påtaglig välfärdsbyråkrati, som hotar den samhälleliga friheten.

Följden av författarens erfarenhet har blivit en djup övertygelse om det befängda i den marxistiska människoupfattningen, där människans andliga identitet förnekas. Den marxistiska människan är dock inte något viljelöst bihang till den historiska, determinerade process som kallas "den dialektiska materialismen". Tvärtom förklaras människan inta en särställning, där hennes mest unika färdighet i Marx' ögon är att själv kunna producera sina livsmedel. Därmed är steget taget från det djuriska till det mänskliga. När människan producerar sina livsmedel, producerar hon också sin egen materiella tillvaro. Marxismens mest grundläggande analys av människan är just att hon är en producent. Ur detta postulat växer hos marxismen fram en övertygelse om att all ideologi, all religion och alla teorier och abstraktioner som människan än må ha, ut-

går ifrån handlandet. Detta skapar i sin tur de materiella livsvillkoren. Det är, kort sagt, inte medvetandet som bestämmer livet, utan livet som bestämmer medvetandet.

Det är detta närgångna skärskådande, som främst återfinnes i kapitlet "Det mänskliga är det sinnliga", av den marxistiska människosynen, som kan betraktas som höjdpunkten i "Myt i verkligheten". Det är ett svårbemästrat företag att på ett begränsat utrymme ge en i ideologiskt och filosofiskt hänseende adekvat analys av marxismen. Jämför t ex med Marx' "Kapitalets" synnerligen digra luntor! Lindbom utmärkes av en anmärkningsvärd klarhet och reda i sin Marx-kritik, och om det någon gång blir snårigt får det mest skyllas på Karl Marx.

Författarens huvudtes är den, att marxismen trots sina vetenskapliga anspråk är ett system av myter. Men det är ett förföriskt skimmer som åstadkommit: "Ingen av Karl Marx' socialistiska samtida har med denna skarpsinnighet analyserat det system, som fördöms och som förklaras skola ersättas med en annan, rättfärdig ordning." Marxismens styrka förklaras bestå i dess vetenskapliga klädedräkt och i dess helhetssyn, som har visat sig andra ideologier överlägsen. Men marxismens vetenskaplighet är en chimär, och den kan därför framställas som nykter saklighet och frälsningslära på en gång.

Lindbom redogör för den beskrivna ideologins inkonsekvenser och felaktigheter. Det finns många luckor i denna "totala" ideologi. Mycket riktigt pekar författaren på, att Karl Marx' förutsägelser om industristaternas snara undergång har vederlagts av den historiska verkligheten. I stället för att England, Frankrike, USA m fl drabbades av revolutionens landvinningar, är det agrara stater som Ryssland, Kina och andra som drabbats. Marxismens allvarligaste dilemma är dess intolerans: "Slutligen finns det människor, som ej är mäktiga att rätt fatta den dialektiskt-materiella verkligheten och därmed

ej heller är i stånd att fatta sitt eget verkliga intresse. Sådana människor företer psykiska defekter – i svårare fall rena sinnessjukdomar – och blir då enligt den marxistiska synen föremål för speciell behandling." Förföljelsen av oliktänkande i kommunistiska länder är alltså ingen avvikelse från den "sanna läran" utan i stället en logisk konsekvens av den.

Marxismens attraktionskraft idag kan väl ganska enkelt förklaras med att det religiösa och ideologiska vakuum Väst fn upplever utgör ett tacksamt spelrum. Djupt i varje människa finns en Atlantis-dröm, längtan efter ett ursprungligt, gott idealtillstånd. Marxismen innebär en hänsynslös exploatering av denna föreställning, och i Tage Lindboms historiska facit står det, att marxismen-kommunismen är det fullständigaste uttrycket för den mänskliga strävan att upprätta "människoriket" på jorden, ett Utopia där människan har gjorts till gud. Samtidigt

som hon där förutsättes tillfredsställa sina upphöjda, egoistiska intressen, skall hon också fungera som en altruistisk tjänare till sin nästa. Detta är en ekvation, som med pinsam tydlighet framstår som olöslig. Frågan är bara när detta skall gå upp för den tappra och inflytelserika skara som i väst ännu klamrar sig fast vid de marxistiska dogmerna.

Man må gå till rätta med Karl Marx på en ekonomisk, filosofisk, politisk eller blott egoistisk grund, men det mest utmanande för många är när någon, som Tage Lindbom gör, angriper marxismen utifrån en helhetlig, genomtänkt verklighetssyn och på den grundvalen hävdar, att Marx huvudsakligen hade fel. Detta alldeles oavsett att den världssyn Marx präglade i hög grad var tidsbunden – alltför tidsbunden för att tillåta de långtgående och allmängiltiga slutsatser han drog.

THEDE PALM:

Ålandsfrågan på trettioalet

Efter första världskriget, då Finland och de baltiska staterna lösgjort sig från Ryssland, sökte Sverige skaffa sig suveräniteten över Åland. Ålänningarna själva ville till Sverige, och redan detta var något att taga fasta på: folkens självbestämmanderätt var ett tidens slagord. Men därtill kom försvarspolitiska synpunkter, för vilka Hjalmar Branting med stor värtalighet redogjorde inför Nationer-

nas Förbund. En fientlig främmande makt på Åland skulle genom mineringar kunna spärra svensk sjöfart ute från Bottenhavet. Den skulle i den åländska skärgården kunna dölja en angreppsstyrka, avsedd att landsättas på den öppna svenska kusten. Även flyget började bli aktuellt. Från Åland kunde man nå Stockholm.

NF gjorde i stället Åland till neutralt om-